

3983

Vid kalning måste man all-
tid söka vid träcken, innan
man röjde vid kon eller kalven,
för att ingen trollkäring skulle
ta från en samket, och för att
kon inte skulle bli lätt.

Det samma gällde vid barning.

3983

Om kärnan blev skänd,
skulle man lägga 3 vittlökar
klöva, samt 3 saltkorn i den

För att hindra att någon tog
sambet från en, ritade man en
femudda i botten på sin kassa.
Då fick man behålla sitt sinor.
En femudda skulle man
också ha i myölkbyttan.

De gamle trollgubbarne för;
världen brukte ta samket från
sina grannar på det viset, att
de på skärtorsdagen gick till
alla insläppen i beteshagarna
och strök en koper saker på
stängerna. Det gjorde att smö-
ret från den som ägde hagen kom
till trollgubben. Så gjorde t. ex
Ola i Gemmarp i Gällarydön
(se "Folkberätt som fortäut på doggubben")
De kunde också göra sitt
behov vid insläppelejet eller
"gapet" som det kallades.

Korna kunde ibland bli stinna
och svullna i hemligheten av
mågot kusleri i fodret. Då
skulle man ta 3 ekepinnar och
sticka in där, så blev det bra.

Om en ko blir tjurmjölkad, så
vantrivs hon och blir alldeles
skämd. För att bota henne, skall
man ge henne in 3 vitlöksklövar
tre svavelbitar och 3 bitar av "stället"
och hemmabäret."

Kitlök skulle vara med i all medi-
cin för att trollkärningar inte
skulle få makt med den.

För att efterbörden skulle gå lätt
gav man kon 3 dagar av skarp-
peppar, brännvin, havremjöl och
vitlösk.

För att hon skulle kalva säkert
slog man 3 knutar på repet, som
hon var bunden med och la det
om hornen och lät det sen sitta
kvar över natten.

Armskinn hade man alltid
till hands, ty det var bitt för
mycket.

När de gamle käringarna ville
ha kon att rissa (= ta tjura) klippte
de ett ormskinn i småbitar och
la dem i ~~bitar~~ bitar, som de gav kon
in 3 torsdagsmorgnar i näden (= nedan)
de rissade kon och fick kalv.

Om man innan sol gick upp
dymmelsöndag morgon, tianes
och fastanes gick ut i lagärn
och tog 3 nävar gössel och slo
dem i väggen över dörren, så
var lagärn skyddad mot trolldom
för det året, J. v. i till nästa dymmel-
önsdag.

Var man rädd för att en död
skulle spöka, fick man inte
gräta så tårarna föll på liket.
Ingen spik fick det vara i
kistan utan bara träpluggar.
Så skulle man också lägga en
salmbook på likets bröst, och
lata den följa med i graven.

Om någon hade lovat sin
hustru på hennes dödsbädd
att inte gifta om sig, men han
sedan svek sitt lofte, så spö-
kade den döda och kom varje
räppakväll och knackade. Om
prästen då bad, och mannen 3
gångar bad den döda om förlä-
telse, så kom hon inte igen sedan.

Den som flyttat råmärken
eller stenkällre, blev efter döden
ångamålare. De såg ut som van-
ligt folk men var inte så klädda.

(Råmärkena utgjordes av
störar eller stenkällre. Mellan
församlingar ställdes femstenar
○○○, en stor sten i mitten och 4
smärre omkring och de kunde
inte ens genom domstol ändras.)

Om någon körde ihjäl sig, skulle på den platsen, där det skedde, läggas upp ett offerbål av grenar, för att han inte skulle spöka. Var och en som körde förbi skulle lägga det en gren. Då hade varken man själva eller hästarna skada av den döde. Sådant såg alltid hästarna. När bålet blev stort, brändes det och sen böjde man på igen med att lägga dit grenar.

"Ked Öjalby ekog har det varit ett sådant bål, och där har jag själv sett det" G. J.-n.

När dödfödda barn skulle be-
gravas, skulle fadern gå ensam
med kistan tidigt på morgonen
och slicka in den i ett hål i väg-
muren eller i luftgluggarna som
fanns i gamla kyrkor.

Om någon dog i en familj,
där det varit en själsspilling,
så brukade själsspillingen äka
med liket, så att hästarna blev
trötta och svetta och ej orkade
dra.

Gjätusjällingar spöskade ofta
och visade sig som människor
utan huvud.

På platsen där de telt livet
av sig, syntes ofta ljus.

När själsspillingar skulle be-
gravas, fick de inte föras in
genom kyrkporten, utan de
skulle lyftas över kyrkogårdens
ringmuren innan det ringde.

De druckande fick bäras in
genom kyrkogårdsporten, men
det skulle göras tidigare än
med vanliga bk.

De som drucknat vid skridsko-
åkning, fick ingen stam i kistan
för fötterna. Skridskorna skulle
sticka ut ur kistan. — Men man
slapp ordna det så, om någon
passade på, när den drucknade
blev uppdragen ur hålet, att skä-
ra av remmarna, så skridskorna
föll ner i vaken.

Den döde skulle för ha med
sig hammare och kottång i
kistan för att komma öppna
och komma ut.

Trieb.
Dns. prokuren

A. W. von Sydow

Låt man byta ut någon tand.
skulle den bevaras för att läggas
i kistan, då man begravs, för det
var nödvändigt att alla benen
fanns vid uppståndelsen.

Uggloina sa: "Klä wit, klä wit"
vid hus, där det skulle bli lik

Lik bäres alltid med huvudet
efter och fötterna före. Så ska va
för att ansiktet ska vändas mot
solen på yttersta dagen.

Vid ett hus där snart skulle bli lik,
kunde somliga höra jorassalm sjungas
på kvällarna.

På Blomässe natt skulle mjölnarna för i världen alltid sätta en smörgås i kvarnen åt vattenmannen och lägga en kopparslant i lampan. Gjorde man det gick det sen alltid bra.

På Olemüsse natt fick man
aldrig mala, för gjorde man det
så gick alla kuggarna av hjulet.

Skattkammars & Smälant 1778 C. W. v. Lydon
Gällaryds bruk

Det de skrapade av trä och
gyltor vid julen, var surdeg eller
jäst för hela året.

Man kunde få bra jäst, om
 man tianes och fastanes sam-
 lade upp daggen på gräset en
 torsdagsmorgon mellan gamla och
 nya midsommar. (Gamla mid-
 sommar var en vecka före nya).
 Den daggen skulle man röra mjöl
 i och göra små kakor, som för-
 varades. Det var den bästa jätten.
 Det har jag själv provat. G. f. n.

Småland
 Blättåns sv.
 Gärånäs sv.

uppt. av C. W. v. Sydow

Om någon kom in, där de
vakade, skulle hon slå till
dem med brödspaden, för eljes
tog hon makten från baket.

För att kakorna skulle bli stora, skulle man för varje kaka som man satte in i ugnen säga: Stockholm, Göteborg och alla de andra stora städerna." Det hörde G. f. n. Inget i Västergård i Stömhult säga, när hon satte sitt bröd i ugnen.

9 hörfröskorn eller 3 salt-
korn kastades in i bakugnen
för att bota den för förgöring.

Man fick ej tala, när
man murade bakugn.

9 alskäppar brändes i baka
ugnen om den var friggod.
De skulle kuggas tianes och
fästans före soluppgången.

En femudda bön alltid
finnas på ett baktråg.

När en kaka vänder sig med
avrigsidan upp, betyder det
dödsfall.

Faller en kaka av gresslet,
när de sätter den i ugnen,
föllosas man kreatur eller pengar.

Man fick inte röra barn
eller mjölka kreatur med
degiga händer, för barn kunde
de då få degskorv, och krea-
turen fick ont i spensarna.

Det första barnbarnet skulle
brännas upp. Askan var
bra för något som berättaren
ej minns.

Kommer man in till en baka
sångshustru, skall man säga:
"Gå signe de," och röra i elden

På skärtorsdagsmorgon ritades
Tianes å fastans ett tecken
(G. p. n minns ej riktigt hur det
såg ut) för att skydda sig för
olycka med kreatur och för sjuk-
dom. Magnus i Österhult hade
lärt det av Lisa i Finnskult.

Lisa på Finnskult lärde folk
hur de skulle bära sig åt om de
hade gott om stora rötter hos
sig. Då skulle de fånga en levande
och så skulle de fastanas och tianas
innan sol gick upp en torsdagsmorn
bära den till någon granne, som
man unnade att få den. Då
följde alla de andra efter.

Hon hade också för sig att om
man kunde skjuta en rötta
och låt den ligga utan att röra
vid den, så skulle de andra
gå sig bort.

När ett barn hade kikhostan
skulle man 3 gånger hålla vatten
i munnen på det med ett torcka-
skal. Då botades hostan.

Torckaskal var ett slags snä-
ka vuren som en matsked.

Eller orksi skulle man 3 mornar
i rad hålla tre droppar vatten
från en värlja, som en mänska
dödade med, i munnen på barnet.
Det lärde de sig av Lissa i Finnshult.

Om man hade fått kostat av
att dricka hårt bergvattnen
för häftigt, skulle man tianes
och fastanes dricka 3 suppar
vattnen 9 mornar å rad. Det
hade folk lärt sig av Lisa
på Finnskult

Fallandesot kan ingen doktor
bota men det kunde Lissa
i Finnshult. Hon skov då 9
slags ben och blandade kop det
pulvret med 9 slags blod och
gjorde av detta 3 plätan, som
hon gav in den sjuke. Men för
att det skulle hjälpa förk den
sjuke sen inte bli riktigt glad
eller riktigt ledsen på 21 dygn.
En som hon botade var Johan
Svensson (Ekman) som nu är kon-
stapel i Göteborg; och många
andra.

Om en främmande kom in
till adopterat barn, skulle man
ta hatten från honom om det
var en mansperson, eller
schalotten om det var en
kvinnsperson, och de fick
lösa igen det med pengar.

Barn skulle ha silverpänor
i vänstra handen och bokellas
på bröstet innan för lindan
när de döptes, så fick de
gott om pänor och lätt för
att läsa.

Barn får ej uppskattas efter
förint avlidet syskon.

det skulle vara 3 paddrar
as var sort om det skulle
bli bra.

Den som bar barn till dopet
blev sen lätt själs med barn
om hon ej röjde vid prästens
rock.

Den som bär barn skall själs
bära det över ståtter och
får ej låta det tas emot
av annan person.

När ett barn skulle vänjas
av, skulle svart lammull och
skarppeppar läggas på bröstet
i 9 dygn, för att barnet inte
skulle få vattensot.

Vagnen får ej vagnas med,
när barnet inte är i den.
Den får inte säljas, bara
ges bort.

3983

Barn fick ej äta av söna-
rumpan, innan det konfir-
merats, för då växte det inte.

Tar barn sked med vänster
hand första gången, bli det
vänsterhänt. Eller om det
slås till med en vänstersnod
pisksnärt eller med något
som är gjort för vänster hand.

Den som sköt i Odens jakt
träffades av sina egna kuglar
eller fick annan farlighet.

Somliga korpar är onda andar
i korphamn. Skjuter man på
en sådan korp, så springer
börsan sönder och slår ihjäl en.

Syngmelsonsdag syntes aldrig
någon skata till, för då var de
i Blåkulla och gjorde nya
konditioner för året hos him.

Stålth. Dr. Alth. hd.
Galt. h. - Ost. hd.
- Späland -

Var man ute, när skathanen
och skathoran förädlade var-
andra, så kunde man få en
färlig farsot.

Sköt man en skata kunde
börsprisan spricka.

Stark man vänstra handens
pekfinger in i munnen på ett
lik, kunde man göra myskit
out med den fingern. Stark
man ner den i en bösspipa,
blev bössan förgjord och kunde
inte botas på annat vis än
att skära av pipan så långt
stycke som fingern nådde ner.

Om man med en skänd bössa
skjuter på ett djur, blir det
visseligen träffat men det
dör inte. Sådana djur får
broskknölar i köttet och blir
hårda och sega.

Skjutes en hare ett visst
 antal gånger med skäms
 bössa, blir den en mjölkhare,
 och en sådan kan sen inte skjū-
 tas annat än med 3 stenar,
 sandkorn, brödsnuler eller
 dylikt, och det skall vara
 tånar och fastanar och man
 får inte tala för än man
 kommit hem och hängt bössan
 på väggen. Hjes kunde man
 få en rypligt svar väck eller
 annat ont. Men det kunde
 botas med askan av en skjuten
 mjölkhare, för man skulle alltid
 bränna sådana haren.

C. W. Johansson
 Per. Sjöström
 Söderström, Göteborg
 1924

Stattby
Gällinge

3983 227

C. P. v. Sjöström

När en mjölkko har fått
massa en ko, är hon skämd,
men hon kan botas med askan
av en mjölkko, som man
skjutit och bränt.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Hade ens bössa blivit skänd,
skulle man gräva ner den
i en färskatte och låta den
ligga där i 9 dygn, så blev den
bra.

Barð man en skämt bössa
med tidebast i en bæk som
rann norrut, fördärvade
man den som skämt den,
ty då darrade och skelude
han på samma sätt som bö-
san i bækken.

En skämsl bössa kunde bo-
tas, om man satte den i en tre-
potastol och gick 3 gånger om-
hers omkring den och för varje
gång sa: Fan har varit ute i
gätt men ja ska bota dej.

När folk sköt orrar i hyttor
och en hade mer tur än en an-
nan, så kunde den som hade
otur skämma den andres hytta
om han gick och sköt i den.
Då var den skämd.

Skirs källa vid Andevik, Slätthögs en,
var en bra offerkälla, som anlätades
för alla slags sjukdomar. Man skulle
gå dit tränes och fastnes 3 torsdays-
mornar och varje gång offera en kep-
par- eller halvt silverslant. Var det
en silverslant kunde ingen träffa
in med utsändningar. Man skulle
också ta källkrassel (tr. Calbitriche) ur
källan att två sig med eller linda om det
spöka stallet; liksåledes skulle man ta
vatten att förvara krasset i.

Om man tog i källan offerade pengar,
fick man de sjukdomar, som de
offerats för.

*Dopvattnet ansågs för heligt
och användes som läkemedel.*

Hade någon fått stolstyg, så skulle en oskyld borra bort det innan det hade mögnat. Han skulle då ha en trefotaring och hålla mot det onda och vrida som om han borrade, och säga: "Borra, borra bort stolstyg." Den sjünke skulle då fråga: "Vad borras du efter?" Borraren svarar: "Jag borras bort stolstyg!" Detta skulle upprepas tre gånger.

När man skulle färga nät
skulle man ta barken av 3 eke-
kåppar, 3 alekåppar och 3 om-
bärskåppar (=prangula) och
koka. I sumpen av detta
skulle sen nätet koka; då blev
det bra fisketur med det.

Går man en söndagemorgon
innan sol går upp ansers krig
ett område och håller genom
på alla djur man möter, men
för övrigt tranes och fastanes,
så kan ingen utom man själva
skjuta något djur inom det
området.

Toq man av sin avföring eller av
sitt öronvax på fingret och stänk
ner det i någons börs pipa blev
börnan skänd.

Om man hörde smällen av
en bössa, blev den förtrodd, ba-
ra man med detsamma slog knut
på en buske.

Det gjorde samma verkan, om
man grävde upp en trekantig
grästova och repte upp den
med gräset åt det hållet som
smällen kom ifrån.

3983

Vid Alvestad lita ovanför kyrkan
ligger Klara offerkälla. I den
offrades 3 eller 9 torsdagskvinnor
för skrofler och all slags sjuk-
dom, och för att barn skulle
få gott för att lära sig läsa.

Andra sådana källor var Åjabys
källa, Skirshults eller Korshults
källa, Väige källa nära Rydsholm.

I Håkaboda i Slättkögs socken
finns en källa nära en lång
hög bergås. Där brukade
folk tidigt på söndagsmornar-
na gå och döpa sina barn,
för att de skulle vara fria
för troll och styg.

Fallandesjuka kunde man få
genom villaspäckett och betalade
då som sådant.

Skarhugg kallades det om
huden sprack och det varade
sig. Om man knöt en ulltråd om
tån eller fingret, där man hade
det onda, så botades det.

Hade någon skadat sig och fått
öppet sår, särskilt i rötmanaden,
skulle han gå över en mot norr
rinnande bäck och tvätta sig 3
torsdagsmornar i rad. Särskilt
var detta nödvändigt om man
med öppet sår gått på vigd jord,
ty då kunde det inte läkas på an-
nat sätt.

3983

När Odens jakt var ute på nätterna, så kunde man höra låten av hans hundar och fågel och spökeles, och ibland smäll det. Var man då ute i manskennet, så kunde man träffas av villarsparkott, men ställde man sig i skuggan, gick man för. Även djur kunde träffas. Den som blivit träffad kunde få frossa, sårnader eller annan sjukdom.

Villarsparkott kunde inte botas på annat vis än genom att skjuta över den sjuke 3 skott, laddade med 3 eller 9 vide eller pilepinnar. Det skulle ske en natt mellan ny och nåden.

Hittade man på vägen en bröbit
eller waffla eller sådant, skulle man
ge det åt barnen för då fick de
lätt för att läsa. Men man måste
spotta 3 gånger, när man tog
upp det, ty det kunde vara
utlaggt för att slippa värk
eller annan sjukdom eller
för att bli av med mögel
på bröd, och då fick man
det onda i stallet, om man
änte spottade.

Lovade man något åt ett barn,
så skulle det också ha det, älgis
fick det out för att läsa.

För att barn skulle få vackra
vita tänder, skulle man slänga
barnets fallda tänder i gruvan
bakom spisen och säga 3 gånger:
"Ge mig en gulltand i stället för
en bentand!"

Landskap: Småland

Härad: Allbo; Östbo

Socken: Slätthög; Gällaryd

Uppteckningsår: (1934?)

Upptecknare: C.W.von Sydow

Berättare: Stållmakare Gust.

Johansson

adr. Slätthög

En havande kvinna fick inte
ta nåt, för då blev barnet giv-
aktigt.

En kvinna som var havande
fick inte ta sig i ansiktet, om
hon blev rädd för eld, för då
fick barnet våldsmärke.

För att barnet skall slippa
sjukdomar, får efterborden
inte grävas ner, utan den
skall kastas i en väst-
träske och brännas opp.

Det är farligt för en havande
kvinna att se en råpa eller
hara ligga med pinnarna oppåt.
Likarad att stiga över en hä.

En havande kvinna får
inte sitta på en kuggkubbe
för då får hon väja förlossning.
Inte heller får hon se en gä
sitta i en kuggkubbe, för då
bli hon ej fri från efterböda
eller också bli det fel med
postet.